

laid in the historical fact of the existence of an underground university in Lviv in 1920–1925s in conditions of occupation of lands of Western Ukraine by Poland. Filth of muddy river in the novel grows into a symbol of corrupt life, subordinate social iniquity. The novel "Storonets" reveals the way of life of the writer Yuriy Fedkovych who refuses military career, Catholicism and turns to Orthodoxy, in Ukrainian culture.

Key words: *novel, epic work, intimidated people, existential concept of fear, national idea.*

УДК 821.161.2:82-92

Дар'я Матушкіна

РЕПРЕЗЕТАЦІЯ ХРОНОКОМПЛЕКСУ ТА МЕНТАЛЬНОЇ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЕСЕЮ «КРИЖАНА ПРАВДА» Є. ПАШКОВСЬКОГО)

У статті авторка досліджує проблему репрезентації елементів хронокомплексу (часу, простору, людей і ритму) в есеї Є. Пашковського «Крижана правда», акцентує увагу на зображенні ментальної бінарної опозиції. Опозитивність у представленні таких складників, як час і ритм, дає змогу читачам порівняти і проаналізувати зміни, які вже відбулися і відбуваються зараз. Сучасні урбаністичні міста, в яких мешкають українські городяни, провокують і стверджують життєвий принцип «бути кращим, сильнішим, багатшим за іншого». Такі зміни авторка вважає ознакою сучасності. Саме з останнього компоненту хронокомплексу (ритму) чітко витікає зображення в тексті бінарної опозиції існування народу за ідеальним сценарієм (християнським, зверненням до принципів своєї культури) і навпаки (себелюбством і земними бажаннями). Необхідність повернення до християнських основ у суспільстві — це головна думка есею Є. Пашковського. Авторка статті, погоджуючись з настановами публіциста, стверджує, що дотримання релігійних заповідей — ідеальний алгоритм для впорядкування духовного та тілесного життя всього народу.

Ключові слова: *час, простір, люди, ритм, бінарна опозиція.*

Існують різноманітні погляди на майбутнє власної культури, і це характеризує суспільства багатьох народів світу. Точки зору можуть бути альтернативними, взаємозамінити одна іншу, мати вплив на будь-які аспекти при певних обставинах у соціумі. Україна не є виключенням, і в нашій державі також відбувається обговорення перспектив розвитку української культури, причому на різних соціальних рівнях. Науковці, літературознавці, публіцисти тощо приймають у цьому найактивнішу участь. Серед останніх можемо назвати й представника житомирської школи Є. Пашковського, чий погляд й пропозиції займають помітне місце в таких дискусіях.

Стрімкий процес урбанізації призводить до зміни способу життя людей, їх ментальності. Сьогодні диктує нові правила, все частіше ставлячи народ перед вибором. Змінюється все: простір, час, люди. Саме на таких змінах зосереджено увагу в есеї Є. Пашковського під назвою «Крижана правда».

Публіцист за допомогою хронотопів (стійких, прийнятих у культурі просторово-часових моделей, винайдених видатним філологом М. Бахтінім [1]) і додаткових елементів (людей і ритму), які разом створюють хронокомплекс,

акцентує увагу читачів на проблемах ментальних бінарних опозицій.

Творчість Є. Пашковського вивчає багато дослідників: Н. Зборовська, І. Іванишина, С. Квіт, М. Сулима, Ю. Тетянич та ін. Усі статті дослідників насичені елементами аналізу романів письменника, які вони відносять до стилістичного потоку чи потоку свідомості. Однак вивченню проблеми репрезентації хронокомплексу та ментальних бінарних опозицій на матеріалі есею «Крижана правда» не було присвячено жодної наукової студії. Лише О. Гнатюк у книзі «Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність» [2] частково звертає увагу на погляд Є. Пашковського стосовно ментальності українського народу, але тільки у текстах художніх творів. Таким чином дослідження вищезазначеної проблеми в есеї публіциста «Крижана правда» стає актуальним.

З огляду на вищезазначене, **метою** нашого дослідження є характеристика хронокомплексу есею Є. Пашковського «Крижана правда» і визначення головної ментальної бінарної опозиції.

Поставлена мета передбачає реалізацію таких **завдань**:

— теоретичне визначення понять «хронокомплекс», «бінарна опозиція»;

- аналіз тексту есею з метою визначення специфіки вияву, функціонування та доречності використання елементів хронокомплексу і, відповідно, ментальної бінарної опозиції;
- окреслення перспективи дослідження хронокомплексу та опозицій в есеях Є. Пашковського.

Опозитивність — один із найважливіших принципів моделювання буття. Витоками теорії опозицій вважаються філософські концепції давнього світу. На сучасному етапі під час реалізації бінарних (складених з двох частин) опозицій, зокрема у досліджуваному публіцистичному дискурсі, відбувається апелювання до часопросторових категорій минулого / сучасного / майбутнього.

Почнемо з головного наскрізного елемента хронокомплексу есею — часу. Є. Пашковський у тексті звертається до часів «радянщини» та сьогодення (есеї написано у 2005 році, хоча актуальним залишається і в 2017 році). Автор не ідеалізує часи радянської влади, а лише хоче показати, що тоді питанням культури свого народу приділяли набагато більше уваги, ніж це робиться зараз: «...новій владі якнайперш корисно прогулятися в центральну бібліотеку і погортати українські видання доби радянізму; звернути увагу на їхні тиражі й академічність. Дякуючи цьому, ми зберігаєм освіту, але вгальмувався розвиток» [4]. Гортаючи сторінки есею житомирця ми знаходимо відклик до «...півторастолітньої, щонайменше, матеріалізації і спрimitивлення свідомості, коли всі уповання спрямовувались до земного всупереч вічному» [4].

Наступною ланкою у ланцюжку хронокомплексу є простір. Є. Пашковський вдається до зображення абстрактного простору. При цьому конкретне місце дії — головний топос есею Україну — публіцист наділяє символічним змістом і високим ступенем узагальненості. За допомогою дискретності, яка полягає лише в позначенні простору окремими, найбільш значимими прикметами високого смислового навантаження, автор підвищує значущість інших компонентів комплексу, бо інші частини простору самі «добудовуються» в уяві читача, і він сприймає такий топос як всеохоплюючий простір з координатами «скрізь».

Серед додаткових елементів тут репрезентовано людей і ритм. Логічно, що Є. Пашковський зображує саме український народ, але те, як саме він його зображує, потребує детального розгляду. Отже, автор на початку есею говорить про те, що земні бажання стали для нас (народу) на перше місце: «Уповання на ситий добробут — на повний кендюх із порожніми душами й головами...», «...джипа й курку на вечерю кожному...» [4] обіцяють кожні наступні політики, і це повторюється знову й знову. Саме у цьому вбачаємо злам

ментального сприйняття і способу життя, що свідчить про повний перехід до суто урбаністичного. Сучасні урбаністичні міста, в яких мешкають українські городяни, провокують і стверджують життєвий принцип «бути кращим, сильнішим, багатшим за іншого». Але Є. Пашковський ще вірить і намагається донести до всіх світлу й життєствердну думку: «Чесних і порядних формує нова мета, нове розуміння призначень, простіше кажучи, нове горіння в душах, нове просвітління в людському духові; не однієї людини чи владної групи, а мільйонів людей, котрі поступово доростають до іншого себеусвідомлення — і по-іншому починають діяти; а не втішатись наситілим гноєлежанням» [4]. Девізом публіциста виступають наступні рядки: «Активне і життєствердне суспільство не можна створити економічно чи політично, а тільки через зміну способу життя — із samozгубного й окалічного на здоровий і цілісний» [4].

Ритмом у тексті есею є показ способу існування народу. Є. Пашковський наголошує на тих проблемах людей, які є зараз актуальними, і до чого вони призводять: «...виродніючи, дух людський назбирує гиблозвичок упродовж родоводу і закипає вже лютим виродженням у найзалюбленішому в прах і гнояку покоління; і як порожніють оселі, землі, міста, так порожнітимуть цілі краї...», і показує, що потрібно зробити, щоб цього уникнути: «...для більшості видужань бракує півкроку: зреченої себезміни» [4]. З цією метою автор зосереджує свої думки навколо десяти заповідей: «Як тіло живе згідно з фізичним, так дух людини й народу, і всього людства — відповідно до Заповідей» [4]. Виходячи з цього, публіцист акцентує увагу на необхідності повернення до християнських основ у суспільстві. Релігійні заповіді в есеї — ідеальний алгоритм для впорядкування духовного та тілесного життя всього народу. Автор вважає, що необхідно діяти спільно, дотримуючись заповідей, і щоб це було направлено для блага вітчизни, на облаштування «спільного, великого дому».

Бінарно-опозиційний принцип дає змогу «...швидко впорядкувати різноманітні аспекти свого життя в світлі опозиції добра / зла, раціонального / ірраціонального.... Особливо часто людська свідомість використовує бінарно-опозиційні моделі світосприйняття в умовах, що викликані емоційним напруженням...» [5, 149]. Саме з останнього компонента хронокомплексу (ритму) чітко витікає зображення в тексті бінарної опозиції існування народу за ідеальним сценарієм (християнським, зверненням до принципів своєї культури) і навпаки (себелюбством і земними бажаннями).

Як бачимо, Є. Пашковський за допомогою поєднання елементів часу, простору, ритму показує вкорінення сучасного урбаністичного ладу життя в українську культуру. Хоча публіцист

дотримується традиціоналістських поглядів у цих питаннях, він чітко зображує у тексті ментальну бінарну опозицію, даючи тим самим простір для подальших роздумів кожному українцю.

Подальші наукові дослідження подібної проблеми у творах Є. Пашковського різних жанрів є перспективними, надто в умовах стрімкого розвитку урбаністичного способу життя.

ДЖЕРЕЛА

1. Бахтин М. Формы времени и хронотопа в романе / М. Бахтин // Вопросы литературы и эстетики / М. Бахтин. — М. : Художественная литература, 1975. — С. 234–408.
2. Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність / О. Гнатюк. — К. : Критика, 2005. — 528 с.
3. Кліщенко С. Дискурси розвитку української культури в публіцистиці Є. Пашковського та В. Медведя / С. Кліщенко // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 236. — С. 143–146. — Бібліогр. : 12 назв. — укр.
4. Пашковський Є. Крижана правда [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://litgazeta.com.ua/articles/kryzhana-pravda-2/>
5. Семченко В. Особливості використання принципу бінарної опозиції в дослідженнях з гендерної проблематики / О. Семченко // Політологія грані. — 2010. — № 4. — С. 149–154.

REFERENCES

1. Bakhtin M. Formy vremeni i khronotopa v romane / M. Bakhtin // Voprosy literatury i estetiki / M. Bakhtin. — M. : Khudozhestvennaia literatura, 1975. — S. 234–408.
2. Hnatiuk O. Proshchannia z imperiieiu: Ukrainski dyskusii pro identychnist / O. Hnatiuk. — K. : Krytyka, 2005. — 528 s.
3. Klitsenko S. Dyskursy rozvytku ukrainskoi kultury v publitsystytsi Ye. Pashkovskoho ta V. Medvedia / S. Klitsenko // Kultura narodov Prychernomoria. — 2012. — № 236. — S. 143–146. — Bibliohr. : 12 nazv.
4. Pashkovskiy Ye. Kryzhana pravda [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : <http://litgazeta.com.ua/articles/kryzhana-pravda-2/>
5. Semchenko V. Osoblyvosti vykorystannia pryntsypu binarnoi opozytsii v doslidzhenniakh z hendernoii problematyky / O. Semchenko // Politolohiia hrani. — 2010. — № 4. — S. 149–154.

Дарья Матушкина

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ХРОНОКОМПЛЕКСА И МЕНТАЛЬНОЙ БИНАРНОЙ ОППОЗИЦИИ (НА МАТЕРИАЛЕ ЭССЕ «ЛЕДЯНАЯ ПРАВДА» Е. ПАШКОВСКОГО)

В статье автор исследует проблему репрезентации элементов хронокомплекса (времени, пространства, людей и ритма) в эссе Е. Пашковского «Ледяная правда», акцентирует внимание на изображении ментальной бинарной оппозиции. Оппозиционность в представлении таких составляющих, как время и ритм, дает возможность читателям сравнить и проанализировать изменения, которые уже произошли и происходят сейчас. Современные урбаністические города, в которых живут украинские горожане, провоцируют и утверждают жизненный принцип «быть лучше, сильнее, богаче другого». Такие изменения автор считает характерными для современности. Именно из последнего компонента хронокомплекса (ритма) четко вытекает изображение в тексте бинарной оппозиции существования народа по идеальному сценарию (христианскому обращению к принципам своей культуры) и наоборот (себялюбия и земным желаниям). Необходимость возврата к христианским основам в обществе — это главная мысль эссе Е. Пашковского. Автор статьи, соглашаясь с установками публициста, утверждает, что соблюдение религиозных заповедей — идеальный алгоритм для упорядочения духовной и телесной жизни всего народа.

Ключевые слова: время, пространство, люди, ритм, бинарная оппозиция.

Darya Matushkina

**THE REPRESENTATION OF THE CHRONOCOMPLEX AND THE MENTAL BINARY OPPOSITION
(ON THE MATERIAL OF THE ESSAY "THE ICY TRUTH" BY YE. PASHKOVSKYI)**

The author studies the problem of representation of elements of chronocomplex (time, space, people and rhythm) in the essay "The Icy Truth" by Ye. Pashkovskiy, focuses on the mental image of binary opposition in the article. The opposition in performance of such components as time and rhythm allows the reader to compare and analyze the changes that have already occurred and are happening now. The modern urban cities, where Ukrainian citizens live, provoke and approve the life principle "to be better, stronger, richer than the others". The author believes these changes are typical of modernity. It is from the last component of the chronocomplex (rhythm) that the image in the text of the binary opposition of the existence of the people follows the ideal scenario (the Christian appeal to the principles of their culture) and vice versa (self-love and earthly desires). The necessity to turn to Christian foundations in society is the main idea of the essay by Ye. Pashkovskiy. The author, agreeing with the attitudes of the writer, argues that the observance of religious commandments is the perfect algorithm to organize the spiritual and physical life of the people.

Key words: time, space, people, rhythm, binary opposition.

УДК 82.09(045)

Ірина Рибалка

**КОНФЛІКТ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ У РОМАНАХ У. ЕКО «ІМ'Я РОЗИ»
ТА «ОСТРІВ ПОПЕРЕДНЬОГО ДНЯ»**

Стаття репрезентує результати порівняльного аналізу особистих конфліктів головних образів відомих романів У. Еко «Ім'я рози» та «Острів попереднього дня». Запропоноване дослідження є спробою гранично конкретизувати розуміння глобального конфлікту романів у контексті розширення змісту уявлення про природу відкритого твору. Порівняльний аналіз образів героїв романів дозволяє автору статті трактувати їх конфлікти на рівні концепції взаємодії автора та читача, визначеній у теорії відкритого твору У. Еко. Саме такий підхід дозволяє визначати ці романи як подальшу реалізацію вищевказаної теорії та демонстрацію процесу вилучення сенсу з художнього тексту.

Ключові слова: конфлікт, інтерпретація, відкритий твір, читач, автор, рецепція, розуміння.

Умберто Еко є добре знаним у всьому світі фахівцем із питань семіотики, масової культури, теорії комунікації та літературознавства. Однією з найважливіших особливостей його досліджень є залучення надбань цих різних за своєю суттю площин знань задля пояснень тих чи інших гіпотез, що з'являються під час вивчення проблем, наприклад, літературознавства або семіотики. Дослідника вперше визнали у науковому світі завдяки його теорії відкритого твору, яка відрізняється від багатьох інших спроб у цій царині своєю власною відкритістю для подальшого розвитку та модифікації у відповідь на вимогу часу [5].

Особливого інтересу ця теорія набуває завдяки тому, що її постулати були апробовані автором на власній художній практиці. У статті ми спробуємо гранично конкретизувати розуміння глобального конфлікту романів «Ім'я рози» та «Острів попереднього дня» в контексті розширення змісту уявлення про природу відкритого

твору. **Актуальність нашого дослідження** пояснюється недостатньою кількістю досліджень порівняльного характеру творів У. Еко у контексті його власної теорії.

Своєрідна романна єдність «Імені рози» та «Острова попереднього дня», безумовно, забезпечена спорідненістю особистісних конфліктів Хорхе — Вільгельм Баскервільський та Роберто — Отец Гаспар. Той факт, що саме ці постаті опиняються в центрі уваги оповідача, неодноразово відзначався дослідниками. Ці характери, за задумом автора, мають втілювати дві різні орієнтації культури. Хорхе та Отець Гаспар виходять із того, що істина спочатку присутня, її слід лише пам'ятати, їхній інтелект — це витончена пам'ять. Зусилля ж Вільгельма та Роберто спрямовані в майбутнє: зберігати означає регенерувати, відтворювати знову [3, 489].

Надумку самого У. Еко, детективний жанр нагадує розповідь — квест, де читач має зосередитися